

PTE BTK Nyelvtudományi Tanszék

<http://www.nyelvtud.btk.pte.hu/>

Mit csinál egy nyelvész?



Vannak, akik szerint ezt ...



...vannak, akik szerint ezt...



mások szerint ezt...

...és te mit gondolsz?

Fordíts!





Nyelvész totó

Az alábbiakban egy kis totót tölthetsz ki, így betekinthetsz abba, mi mindent csinál egy nyelvész.

- A nagy nyelvészek sokáig élnek. Tippeld meg, melyik híres nyelvész hány évig élt!
a) Noam Chomsky:
b) Szépe György:.....
c) J. R.R Tolkien:
d) Roman Jakobson:
- Tippeld meg, hány nyelv van a világon!
a) kb. 1000-2000
b) kb. 5000-7000
c) kb. 15 000
d) kb. 100 000
- Tippeld meg, hol van az a nyelv, amit csak ketten beszélnek a világon!
a) Indonézia
b) Ausztrália
c) Mexikó
d) Kenya
- Vajon milyen eredetű a *huncut* szavunk? (Plusz pontért: és mit jelent?)
a) angol
b) német
c) francia
d) olasz
- Milyen nyelven beszél Legolas a *Gyűrűk Urában*?
a) Khuzdûl
b) Sindarin
c) Adûni
d) Telerin
- Melyik műben nem szerepel nyelvvel foglalkozó szakember?
a) My Fair Lady
b) Digitális erőd
c) A király beszéde
d) Titanic
- Melyik szónak a változatait olvashatod itt: *burik, púdök, túdök, púp*?
a) köldök
b) hűtő
c) hát
d) tüdő
- Tippeld meg, mit jelentenek magyarul a következő mondatok! (Mindegyik mondat mást jelent, és természetesen hangzás alapján írtuk le.)
a) vogul: *Hurem né vitnel huligel husz hul pugi.*
b) osztják: *Pegte lau lasinen menl tou szilna*
c) finn: *Miniäni antoi voita.*
d) zürjén: *Munnü kolö.*
- Tippeld meg, hányadik századból származik az idézet! (Hogyan hangzana „mai magyarul”?)
„Ez bódogságos atyának beszédire mend az madarak (...) tisztesen fejeket lehajták földiglen, és ő éneklésekkel (...)mutaták, hogy az beszédek, kiket szent atya mondott vala nekik, sokképpen örvendeznek vala.”
a) 11. század
b) 13. század
c) 15. század
d) 17. század
- Rendelkezésünkre áll egy ismeretlen nyelv néhány mondatának a hangalakja, tagolatlanul: *varimbocsekopur, varimbocsened, asuladen, ragolden, vardokacseden, varascsedon, godimbosul.*
A mondatok segítségével tagold részekre a következő hangsort! *varimbocseden*
a) *va-rimbocseden*
b) *varimbo-csedon*
c) *var-imbocse-den*
d) *var-imbo-cse-den*
- Milyen nyelvek keverednek az alábbi nótában? *Gyere be rózsám, kom herájn!*
12. Találd ki, melyik szót jelöli a jelnyelvi jel!
a) buta
b) (meg)ért
c) lát
d) fejfájás
- Tippeld meg, hány értelmes magyar mondat alkotható a következő szavakból: *Peti, Julinak, adja, oda, a könyvet.* (az igekötőt egybeírhatod)
a) 96
b) 32
c) 48
d) 10
- 13+1. Mit kell még megtanulnia annak a külföldinek, aki a következőt mondta? *A lányom csak márciusban visszajön.*



Megoldások

1. A 20. század egyik legismertebb nyelvésze, Noam Chomsky 1928-ban született, és még ma is él. 2013. december 7-én volt **85** éves. Szépe György, a 20. századi magyarországi nyelvészet egyik jeles képviselője és tudományszervezője 2012-ben hunyt el **81** évesen. Tolkien, a *Gyűrűk Ura* szerzője nyelvész volt, **81** éves korában halt meg. Jakobson pedig, akinek a kommunikációs modelljét tanulhatod az iskolában, **86** évet élt. Az ilyen adatokat nem kell tudni egy nyelvészhallgatónak. Viszont az látható, hogy a hosszú élet egyik titka a nyelvészet, fittebben tart, mint a Norbi Update.

2. b) Nem tudjuk pontosan, hány nyelv van a világon, a legtöbb kutató **5-7000**-re teszi a számukat. A világ egzotikus nyelvei iránt megnőtt az érdeklődés. Vannak, akik a különböző nyelvek mögött megbúvó egyetemes hasonlóságokat keresik. Az például bizonyos, hogy nincs olyan nyelv, amelyben csak magánhangzók vagy csak mássalhangzók vannak. Mások a nyelvek összehasonlításával foglalkoznak, a különbségek is érdeklik őket.

3. c) A *zoque* nyelvet csupán két agg **mexikói** férfi beszéli. A két férfi azonban nem beszél egymással. Nem haragból, csupán nincs mondanivalójuk – állítják a rokonok. A mexikói kormány a '60-as években felmérte a zoque-beszélők számát: 367-et találtak. A '80-as évekre ez a szám 4-re csökkent – ma pedig már csak ez a két férfi él. Vannak nyelvészek, akik azon fáradoznak, hogy kihalófélben lévő nyelveket írjanak le és mentsenek meg. Azok, akiknek nem ez a szakterületük, atlaszokból tájékozódnak. (forrás: <http://www.nyest.hu/hirek/kuriozumok-a-kihalo-nyelvekrol>)

4. b) A *huncut* szó a **német** *Hundsfut* 'nőstény kutya nemiszerve' jelentésű szóból származik, eredetileg tehát durva szitokszó volt. Vannak nyelvészek, akik a szavak eredetével és jelentésváltozásával foglalkoznak. Ők sem tudnak mindent fejből, erre vannak az etimológiai szótárak.

5. b) Legolas a **Sindarin** nyelvet beszéli, ez a legáltalánosabban beszélt tündenyelv a *Gyűrűk Urában*. A nyelv leginkább a walesi nyelvvel rokon, amelyből Tolkien a hangzását és nyelvtana egy részét kölcsönözte (Tolkiennek ez volt az egyik kedvenc nyelve). A Telerin a *telerek* (*Aman partvidékén élő tündék*) nyelve, a Khuzdûlt pedig a törpök beszélik. Az Adûni a númenori emberek nyelve. Tolkien számtalan nyelvet alkotott, amelyek közül az egyik legkidolgozottabb a Quenya, a nemestündék nyelve. Egyes nyelvészek tehát mesterséges nyelveket alkotnak. Ilyen mesterséges nyelv Paul R. Frommer *Na'vi* nyelve is, amellyel az *Avatarban* találkozhattál. Eywa ngahu! (Eywa legyen veled!)

6. d) A *Titanic* című filmben nem tudunk olyan szereplőről, aki nyelvész volna, bár nem elképzelhetetlen, hogy a hajó utasai között voltak nyelvészek. A *My Fair Lady* Higgins professzora fonetikus, *A király beszédében* pedig Lionel Logue logopédus (a jó logopédusnak pedig nyelvészeti ismeretekkel is rendelkeznie kell). A *Digitális erőd* egyik főszereplője David Becker, aki a Georgetown Egyetem legfiatalabb főállású professzora, az idegen nyelvek elismert szakértője. A könyv szerint etimológiai és nyelvészeti előadásain a csilláron is lógtak, és az órák végén kérdések özönére kellett válaszolnia. Ráadásul még sportos és rendkívül jóképű. Kell ennél több?

7. a) A **köldök** szó területi nyelvváltozatai közül a *púpot* Északkelet-Magyarországon, a *burikot* Románia egyes területein, a *püdök* és *tüdök* szavakat pedig Délnyugat-Magyarországon használják. (A térképet megnézheted itt: http://geolingua.elte.hu/maps/intterk/koldok_terk/terk_frames.html) Egyes nyelvészek a területi nyelvváltozatokat, a nyelvjárásokat kutatják. Akik nem, a tájnyelvi atlaszokból és térképek segítségével kereshetnek érdekes példákat.

8. a) *Három nő a vízből hálóval húsz halat fog.* b) *Fekete ló lassan megy a tó szélén* c) *Menyem ad vaját.* d) *Menni kell.* Egyes nyelvészek a magyar nyelv rokon nyelveit vizsgálják. Adatokat gyűjtenek a beszélőktől és adatbázisokat készítenek. A sumér, az etruszk és a kecsua nyelv helyett

mi a finnugor nyelveket tartjuk rokonnak, az érveinket meghallgathatod a kurzusainkon. Tanszékünkön a finnugor nyelvészek között finn anyanyelvű lektorral is találkozhatasz.

9. c) A **15. századi** Jókai Kódexben olvasható Szent Ferenc legendája, amely leírja, hogy a szent a madaraknak prédikál. Mai magyarul a mondat kb. így hangozna: *Ennek a boldog atyának a beszédére mindegyik madár (...) tisztelettel földig hajtotta a fejét, és énekükkel megmutatták, hogy a beszédeken, amiket a szent atya mondott nekik, különféleképpen örvendeznek.* Egyes nyelvészek az ilyen régi szövegekkel, és a nyelvi változásokkal foglalkoznak.

10. d) **var-imbo-cse-den** Ezek egy kitalált nyelv mondatai. Amikor a nyelvészek valódi nyelveket vizsgálnak, eljárhatnak a feladathoz hasonló módon: sok hangsor alapján hasonlóságok és különbségek megfigyelésével szabályokat keresnek a nyelvi szerkezetben. A feladat egy olyan középiskolai tankönyvből való, amelyet a '70-es években Pécshez kötődő fiatal nyelvészek készítettek. Ma is kiemelten kezeljük a tanszékünkön az anyanyelv tanításának kérdést. Nem csak a magyartanárokat érdekli, hanem a kutató diákokat is.

11. A nótában **a magyar és a német** szavak keverednek, idős sváb emberektől lehet ilyeneket hallani (mivel németül nem tanultak írni, ezért ha írnak, a magyar helyesírás szerint írják le a német szavakat is). Azoknál, akik több nyelvet beszélnek, gyakori, hogy váltogatják az egyes nyelveket a beszédükben. Vannak nyelvészek, akiket a két-és többnyelvűség érdekel, és az, hogyan hat a nyelvekre, ha nem anyanyelvi környezetben kell megőrizni őket (például a határon túli magyaroknál vagy a Magyarországon élő nemzetiségeknél).

12. b) A **megért** szó jele ez. Vannak nyelvészek, akik a siketek jelnyelvével foglalkoznak. Ennek ugyanúgy vannak elemei és szabályai, mint bármely más nyelvnek. Nézd meg ezt a honlapot, ha érdekel: www.hallatlan.hu

13. a) A mondatnak **96 változata** lehetséges. A 48 szórendi változat mindegyike lehet kérdő mondat is. (pl. *Peti odaadta a könyvet Julinak. Peti odaadta a könyvet Julinak?*) Tanszékünkön kiemelten foglalkozunk a magyar nyelv szórendjével és a nyelvtani szabályok kutatásával.

13+1. A magyarul tanuló külföldinek meg kell tanulnia, hogy a **csak szóval kezdődő kifejezés után kell az igének állnia, az igekötő és az ige sorrendje tehát felcserélődik: A lányom csak márciusban jön vissza.** Tanszékünkön kiemelten foglalkozunk a magyar mint idegen nyelv tanításával, nyelvi kurzusokat is tartunk itt tanuló külföldieknek.

Vannak kérdések, amelyekre a nyelvészek még nem találták meg a választ (A nyelv volt előbb vagy a gondolkodás? Hogyan sajátítja el a kisgyerek a nyelvet?) Lehet, hogy éppen te leszel az, aki hozzájárul a megoldáshoz! **Ha megtetszettek a kérdések, indulj a Nyelvészeti Diákolimpián!** <http://ioling.ppke.hu/>

További érdekességek a nyelvről és nyelvészekről: www.nyest.hu

Eredmények:

0 – 5 pont: Köztünk a helyed, sokat tanulhatsz nálunk!

6 – 10 pont: Sok mindent tudsz a nyelvről, nálunk kibontakozhatsz.

11 – 15 pont: Egy nyelvész veszett el benned. Gyere hozzánk, gondolkozzunk együtt!



PTE BTK Nyelvtudományi Tanszék: <http://www.nyelvtud.btk.pte.hu/>